

18 Хрестоматія по логопедії (извлечения и тексты): [учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений]: В 2 т. Т. II [под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова] – М. : Гуманит. изд. центр „ВЛАДОС”, 1997. – 656 с.

УДК 374.7 : 377 : 371.13 : [37.013.77+37.015.3]

НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА: ПРОЕКТУВАННЯ ВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ ДОПОМОГИ

Дегтяренко Т.М.

кандидат педагогічних наук, доцент
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

Здійснено порівняльний аналіз проектування багаторівневої педагогічної системи підготовки кадрів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги, здійснено оцінку реалізації принципу наступності у підготовці кадрів, визначено стратегію подальшого удосконалення розвитку системи підготовки кадрів.

Осуществлен сравнительный анализ проектирования многоуровневой педагогической системы подготовки кадров для региональной системы коррекционно-реабилитационной помощи, осуществлена оценка реализации принципа преемственности в подготовке кадров, определена стратегия дальнейшего усовершенствования развития системы подготовки кадров.

The comparative analysis of the design of multi-level educational training system for the regional system of correction-rehabilitation assistance, provided assessment of the implementation of the principle of continuity in training, defined a strategy for further improvement of the training system.

Ключові слова: підготовка кадрів, проектування багаторівневої педагогічної системи, система корекційно-реабілітаційної допомоги, особи з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю

Ключевые слова: подготовка кадров, проектирование многоуровневой педагогической системы, система коррекционно-реабилитационной помощи, лица с психофизическими нарушениями и/или с инвалидностью

Key words: training, designing a multilevel educational system, the system of correction-rehabilitation assistance, people with mental and physical impairments and/or disabilities

Постановка проблеми. Сучасні умови соціально-економічного розвитку України зумовлюють необхідність розробки проблем підготовки фахівців за відповідними напрямками не тільки в масштабах цілої країни, але й на рівні та у межах кожного регіону.

Показники кількості серед населення осіб з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю, при загальному зниженні народжуваності населення та погіршенні демографічної ситуації залишаються стабільними. Отож проблема корекційно-реабілітаційної допомоги зазначеній категорії громадян, а значить й проблема підготовки фахівців для надання їм різних видів соціальних послуг, залишається актуальною. Зміни соціально-економічного становища держав, зумовлені як внутрішніми кризовими ситуаціями, так і всесвітньою кризою, впливають на зміст і засоби допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю. Вони вимагають вчасного реагування освітньої системи шляхом прогнозування змісту цих змін та проектування потреб у майбутніх кадрах для системи корекційно-реабілітаційної допомоги.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема проектування багаторівневої педагогічної системи та управління розвитком неперервної професійної освіти постійно привертає увагу науковців різних напрямів професійної підготовки спеціалістів. Це питання є одним з базових при підготовці кваліфікованих кадрів як на національному, так і регіональному рівні. Питання проектування та планування регіональної освітньої системи підготовки спеціалістів як педагогічної, так і непедагогічної сфери, розглядало ряд науковців: Г.В. Ахмеджанова, М.В. Барсуков, Вол.І. Бондар, О.А. Булавенко, Г.М. Ільмушкін, Л.К. Пікулева, Л.Л. Редько, В.В. Тарасов, М.Г. Худолій, О.І. Чапрак та ін. Здійснюючи аналіз та оцінку існуючих моделей підготовки фахівців, науковці однак доводили думку про необхідність та важливість впровадження неперервної педагогічної підготовки. Так, О.А. Булавенко, розглядаючи питання проектування підготовки майбутніх економістів в системі безперервної освіти, наводить схему, за якою здійснюється підготовка спеціалістів в сфері економіки (рис. 1) [1, 76].

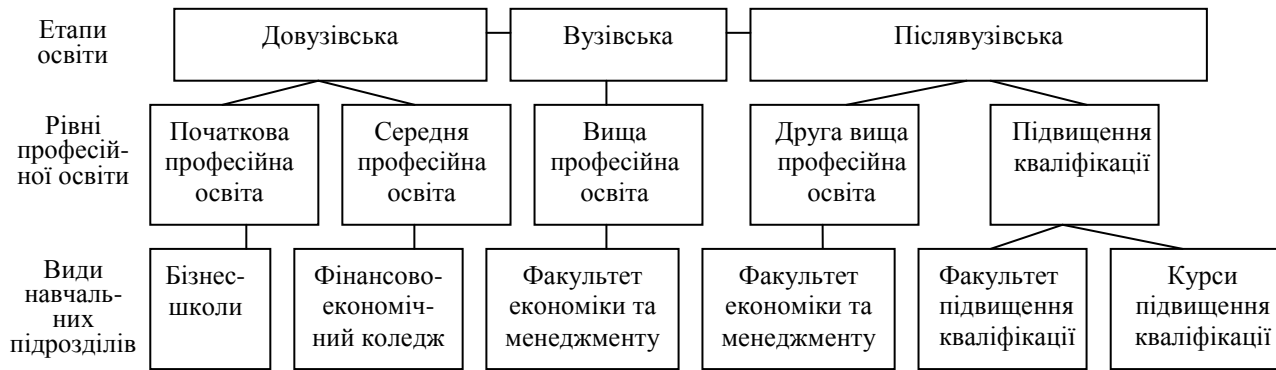

Рис. 1. Модель неперервної професійної освіти при підготовці спеціалістів економіки (за О.А Булавенко)

Модель неперервної професійної освіти при підготовці спеціалістів у сфері економіки (за О.А Булавенко) наведено у скороченому вигляді, оскільки в своїй роботі ми не ставили за мету вивчення підготовки фахівців за цією спеціальністю. Проте слід зазначити, що розвиток регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю у межах певного регіону можна розглядати як складову його соціально-економічного розвитку. При розробці концепції та стратегії соціально-економічного розвитку регіону в цілому саме фахівці-економісти очолюють робочі групи з розробки стратегії розвитку різних напрямів допомоги – медичної, педагогічної, соціальної тощо й водночас безпосередньо регулюють процеси прогнозування, а саме: визначення пріоритетів і завдань розвитку та інструментів реалізації подальшого соціально-економічного розвитку певного регіону, у тому числі й розвитку системи регіональної корекційно-реабілітаційної допомоги.

Повертаючись до огляду літератури з проблеми дослідження, слід зазначити, що пошуки шляхів у галузі професійної підготовки спеціалістів дефектологічного профілю проводили В.І. Бондар, І.Г. Єременко, Н.Ф. Засенко, В.А. Лапшин, М.М. Малофєєв, С.П. Миронова, Н.М. Назарова, В.М. Синьов, М.О. Супрун, Л.І. Фомічова, А.Г. Шевцов, Д.І. Шульженко та ін., про що свідчать публікації науковців у фахових виданнях та їх монографії. Але питання підготовки кадрів для системи корекційно-реабілітаційної допомоги в системі підготовки спеціалістів дефектологічного профілю, зокрема в аспекті забезпечення багаторівневої педагогічної системи підготовки залишилися поза увагою науковців.

Мета статті: здійснити порівняльний аналіз проектування багаторівневої педагогічної системи підготовки кадрів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги, провести оцінку реалізації принципу наступності у підготовці кадрів, спроектувати стратегію удосконалення подальшого розвитку системи підготовки кадрів.

Виклад основного матеріалу. В попередніх дослідженнях систему корекційно-реабілітаційної допомоги ми розглядали як комплексну систему, складовими (підсистемами) якої є сфери охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Це принципове положення ми й застосували під час аналізу підготовки кадрів для системи корекційно-реабілітаційної допомоги (рис. 1).

Для наочного представлення інформації щодо наступності етапів підготовки кадрів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги, скористуємося цією моделлю. За основу моделі ми обрали модель підготовки кадрів О.А Булавенка, розробивши власну модель підготовки кадрів за тими спеціальностями (а в подальшому у практиці – посадами), які забезпечуватимуть якісну роботу регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги. Наводимо її як схему демонстрації підготовки фахівців не тільки напряму 0101 Педагогічна освіта, а й для інших спеціальностей, які обслуговують осіб з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю впродовж їх життя.

Наша модель дала змогу продемонструвати, з *одного боку*, що хоча надання корекційно-реабілітаційної допомоги відбувається за різними напрямками, але моделі підготовки спеціалістів в нашій країні є однаковими, крім підготовки кадрів для управління; з *іншого боку* – виявити існуючі протиріччя, що існують у проектуванні вузівської підготовки спеціалістів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги.

Рис 1. Модель підготовки кадрів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги

Умовні позначення: 1 – назва галузі знань, 2 – шифр та найменування галузі знань; 3 – код та найменування спеціальності магістра; 4 – код та найменування спеціальності спеціаліста; 5 – код та найменування спеціальності бакалавра; 6 – код та найменування спеціальності молодшого спеціаліста

Розглянемо більш детально одну зі складових системи корекційно-реабілітаційної допомоги – сферу соціального захисту населення. Мета цієї галузі – працевлаштування та соціальний захист населення (матеріальне забезпечення та забезпечення догляду). Передбачено надання послуг населенню: через служби зайнятості населення – працевлаштування; через територіальні центри – соціальне обслуговування на дому; через притулки та центри з реабілітації – надання допомоги безпритульним, безнаглядним, потрапившим у складні життєві ситуації, зокрема – допомога підростаючому поколінню (серед них – діти-інваліди). Кадрове забезпечення цього напрямку роботи відбувається за рахунок використання кадрів з відповідною підготовкою з різних напрямів підготовки, а саме: медичної: медичний персонал різного рівня підготовки; педагогічної: практичні психологи, соціальні реабілітологи, фізичні реабілітологи, вчителі-дефектологи (логопеди – на жаль професіоналів інших напрямів підготовки залучають до роботи дуже рідко), вихователі та ін.; економічної сфери: бухгалтера, економісти; кадри для управління підвідомчими закладами. Розгляд підходів до проектування багаторівневої педагогічної системи з підготовки фахівців для соціальної галузі довів, що в державних нормативних документах передбачено підготовку за всіма рівнями – починаючи від молодшого спеціаліста й закінчуючи магістром (галузь знань 1301 Соціальне забезпечення).

Розглянемо медичну складову системи корекційно-реабілітаційної допомоги. Відомо, що перша та друга

медична допомога надається амбулаторно та стаціонарно в умовах поліклінік, лікарень, санаторіїв, медичних центрів та в закладах освіти та соціального захисту, які територіально належать до медичних закладів. Аналіз моделі підготовки фахівців у галузі медичної сфери засвідчив її найбільшу досконалість. Потужно розвинуті напрями підготовки середнього та старшого медичного персоналу у вищих навчальних закладах I-II та III-IV рівня акредитації. У відділах статистики медичної галузі працюють спеціалісти відповідного напрямку підготовки. Ведеться підготовка кадрів з управління (відділенням, закладом, галуззю та ін.) з числа працівників, які мають відповідний стаж роботи та освіту з напрямку підготовки «Медицина». Тільки працівники, які відносяться до молодшого медичного персоналу не мають відповідної медичної освіти, наприклад, молодша медична сестра (санітарка-прибиральниця). Працівники, що здійснюють допоміжні функції в структурі медичної допомоги, можуть залучатися з інших галузей підготовки (економісти, бухгалтера, кухарі та ін.).

Розглянемо модель підготовки працівників для педагогічної сфери. Розгляд напрямів підготовки довів, що до галузі знань 0101 Педагогічна освіта відноситься підготовка за напрямами дошкільна освіта, початкова освіта, соціальна педагогіка, корекційна освіта (за нозологіями), до галузі знань 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини відноситься підготовка за напрямом фізична реабілітація, до галузі знань 0301 Соціальні науки – підготовка практичних психологів. Для забезпечення функціонування галузі можуть залучатися фахівці з інших напрямів підготовки (економісти, бухгалтера, кухарі та ін.).

Для підсумування наведеного вище та розкриття поставленої у статті мети, нами було також здійснено порівняльний аналіз відповідності вимог до освіти як професіоналів, так і фахівців за тими галузями, що безпосередньо приймають участь у корекційно-реабілітаційній допомозі, та наявності напрямів і рівнів їх підготовки у проектуванні вузівської підготовки та наведено у таблицях 1, 2, 3.

Таблиця 1

Відповідність напрямів підготовки кадрів за спеціальностями магістр і спеціаліст визначенню посад та кваліфікаційних вимог до професіоналів

	Медична галузь ¹	Педагогічна галузь ²			Соціальна галузь ³
Магістр, спеціаліст					
Напрями підготовки у вищих навчальних закладах III-IV рівня акредитації	Лікувальна справа	Фізична реабілітація	Корекційна освіта (за нозологіями)	Соціальна педагогіка	Соціальна робота
Професіонали					
Назва посади та кваліфікаційні вимоги	Лікар: повна вища освіта (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки "Медицина". Спеціалізація за певною спеціальністю медичного профілю (інтернатура, курси спеціалізації). Наявність	Вчитель-реабілітолог: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст)	Вчитель-дефектолог: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст)	Педагог соціальний: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст) -- Вихователь соціальний по роботі з дітьми-інвалідами: повна вища освіта відповідного	Фахівець із соціальної роботи: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (спеціаліст) -- Фахівець із соціальної допомоги вдома: повна

¹ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я; прийнятий: 01-01-2004; Офіційне видання Видавник: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4233>

² Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 "Соціальні послуги". Краматорськ, 2005 р.

³ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 "Соціальні послуги". Краматорськ, 2005 р.

	сертифіката лікаря-спеціаліста.			напряму підготовки (магістр, спеціаліст)	вища освіта відповідного напряму підготовки (магістр, спеціаліст)
--	---------------------------------	--	--	--	---

В таблиці 1 наведено узагальнені дані щодо напрямів підготовки за спеціальностями магістр і спеціаліст, які визначено в останніх нормативних документах – Постанові Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. за № 787, наказі Міністерства освіти і науки України від 09.11.2010 р. за № 1067, в яких подано перелік напрямів підготовки, що рекомендованих для вищих навчальних закладів [2; 3]. Друга частина таблиці 1 містить відомості про назви посад, рекомендованих для занесення в штатний розклад закладів та оформлення запису в трудовій книжці. Оскільки в класифікаторі професій наведено не тільки описи посад професіоналів, а й вимоги до їх рівня підготовки, то ми внесли й ці дані до таблиці 1.

Наявність цієї ланки (підготовка магістрів та спеціалістів) у багаторівневої підготовці та відповідність напрямів підготовки існуючим у практиці посадам, при грамотній реалізації кадрової політики в соціальній сфері може забезпечити систему корекційно-реабілітаційної допомоги професійно підготовленими учасниками – надавачами соціальних послуг. Якість корекційно-реабілітаційної допомоги буде залежати від того, як швидко буде подолана проблема кадрових деформацій, про які ми писали в своїх попередніх публікаціях. До одних з них ми віднесли низькі показники забезпечення закладів кадрами з дефектологічною підготовкою (коли їх посади займають працівники без відповідної освіти). Порушення та недотримання цих вимог при прийомі робітників на вакантні посади, говорить про низьку відповідальність за виконання покладених обов'язків керівниками закладів та вищестоящих інстанцій. Отже при реалізації кадрової політики в соціальній сфері слід змінити недосконалу систему добору кадрів: регулярно проводити моніторинг реалізації кадрової політики у системі корекційно-реабілітаційної допомоги, зокрема з забезпечення кадрами з дефектологічною підготовкою; дотримувати раціональності у доборі й розстановці кадрів. Наступним кроком буде врахування виявленої потреби у кадрах при розробці стратегії розвитку багаторівневої педагогічної системи, в тому числі (на підґрунті отриманих результатів моніторингу) формувати державне замовлення на підготовку фахівців.

Повернемося до аналізу існуючої в Україні багаторівневої педагогічної системи за наведеними вище підходами й розглянемо ще один з рівнів підготовки – рівень підготовки молодших спеціалістів (фахівців), наявність яких у штаті закладів забезпечує ефективність та якість послуг, що надаються в системі корекційно-реабілітаційної допомоги (таблиця 2).

Таблиця 2

Відповідність напрямів підготовки кадрів за спеціальністю молодший спеціаліст визначенню кваліфікаційних вимог до фахівців

	Медична галузь ⁴	Педагогічна галузь ⁵			Соціальна галузь ⁶
Молодший спеціаліст					
Вищі навчальні заклади I-II рівня акредитації: напрями підготовки	Сестринська справа	Здоров'я людини	Відсутній	Соціальний педагог	Соціальна робота
Фахівці					
Назва посади та кваліфікаційні вимоги	Сестра медична : неповна вища освіта (молодший	Асистент вчителя-реабілітолога: неповна вища освіта	Асистент вчителя-дефектолога:	Асистент вихователя соціального	Соціальний працівник: неповна вища

⁴ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників системи охорони здоров'я; прийнятий: 01-01-2004; Офіційне видання Видає: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=4233>

⁵ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 "Соціальні послуги". Краматорськ, 2005 р.

⁶ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 "Соціальні послуги". Краматорськ, 2005 р.

	спеціаліст) або базова вища освіта (бакалавр) за напрямом підготовки "Медицина", спеціальністю "Сестринська справа", "Лікувальна справа" або "Акушерська справа". Спеціалізація за профілем роботи	відповідного напрямку підготовки (молодший спеціаліст) -- Фахівець з фізичної реабілітації: неповна вища освіта відповідного напрямку підготовки (молодший спеціаліст), спеціалізація "фізична реабілітація"	неповна вища освіта відповідного напрямку підготовки (молодший спеціаліст)	по роботі з дітьми-інвалідами: неповна вища освіта відповідного напрямку підготовки (молодший спеціаліст)	освіта відповідного напрямку підготовки (молодший спеціаліст)
--	--	--	--	---	---

Аналіз переліку напрямів підготовки кадрів у педагогічній системі довів, що цей перелік можна вважати неповним, оскільки підготовку фахівців дефектологічного напрямку взагалі не передбачено, хоча за іншими напрямами підготовки рекомендовано підготовку молодших спеціалістів (див. табл. 2). Отже можна відзначити протиріччя існуюче у практиці корекційно-реабілітаційної допомоги: за нормативними державними документами підготовка молодших спеціалістів з дефектологічною освітою не передбачена, хоча в класифікаторі професій визначено посади фахівців з цим рівнем підготовки. У цьому разі можна говорити про відсутність саме проектування безперервної підготовки кадрів на рівні Кабінету Міністрів України та Міністерства освіти і науки, що негативно позначається на якості допомоги, яка надається особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю.

До довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 80 «Соціальні послуги») включено кваліфікаційні характеристики посад працівників, які прямо чи опосередковано зайняті під час надання соціальних послуг: «Перекладач-дактилолог», «Перекладач-дактилолог навчальних закладів», «Асистент вчителя-логопеда», «Інструктор-методист у справах глухих» та ін., їх також можна віднести до працівників, що мають обслуговувати систему корекційно-реабілітаційної допомоги (таблиця 3).

Таблиця 3

Відповідність напрямів підготовки кадрів визначенню посад та кваліфікаційних вимог

Педагогічна галузь ⁷			
Магістр, спеціаліст			
Вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації: напрями підготовки	Відсутній	Відсутній	Корекційна освіта (за нозологіями)
Професіонали			
Назва посади та кваліфікаційні вимоги	Перекладач-дактилолог навчальних закладів: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст)	Перекладач-дактилолог: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст)	Вчитель-логопед: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст)
Молодший спеціаліст			
Вищі навчальні заклади I-II рівня акредитації: напрями підготовки	Відсутній	Відсутній	Відсутній
Фахівці			
Назва посади та кваліфікаційні	Відсутні	Відсутні	Асистент вчителя-логопеда: неповна вища освіта

⁷ Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 80 "Соціальні послуги". Краматорськ, 2005 р.

ВИМОГИ			відповідного напряму підготовки (молодший спеціаліст)
--------	--	--	--

Відсутність зазначених напрямів підготовки в переліку спеціальностей, рекомендованих для підготовки на різних рівнях, обумовлює труднощі при відкритті зазначених напрямів підготовки, оскільки відсутнє їх ліцензування. Відсутність серед переліку професій в штатних розкладах закладів посад як професіоналів, так і фахівців, обмежує реалізацію прав інвалідів на отримання послуг зазначених спеціалістів в житті.

Як довів аналіз кваліфікаційних характеристик професій працівників, включених у довідник професій, до переліку посад введено *нові* професії та визначено відповідно до кожної кваліфікаційні характеристики. Але аналіз практики виявив *протиріччя*, що склалися у системі допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю. Так, аналіз штатних розкладів закладів довів, що при його складанні, навіть у документах, які вийшли останнім часом, введення посад асистента-дефектолога, асистента вчителя-реабілітолога та ін. не передбачено, а отож фінансування цих працівників відсутнє.

Таким чином, впровадження нових посад, наведених у класифікаторі професій, в практиці не відбулося, вочевидь ще довгий час ця проблема не буде вирішена позитивно.

Слід також відмітити не тільки негативні, а й позитивні досягнення у практиці допомоги особам з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю. Потужний розквіт сучасних напрямів допомоги, яка здійснюється практичними психологами, соціальними педагогами та соціальними працівниками, показав, що відновлення цих напрямів роботи в 90-х роках ХХ ст. було доцільним. За двадцять років свого сучасного становлення та розвитку ці напрями корекційно-реабілітаційної та соціальної допомоги зайняли провідні позиції, витиснувши такий напрям допомоги як дефектологічний. Навчальні заклади у штатному розкладі мають посади практичних психологів та соціальних педагогів й на 90-100% укомплектовані працівниками цих напрямів. Хоча, при розподілі напрямів підготовки за галузями знань, практична психологія віднесена до переліку соціальних наук, а соціальна педагогіка – до освіти, майже всі видані державні нормативні документи з управління та змісту їх діяльності є спільними. На жаль, у зв'язку з модернізацією спеціальної освіти (введення сучасних форм навчання дітей з психофізичними порушеннями – інтегроване, інклюзивне, індивідуальна та ін.) дефектологія поступово відсувається на другий план. Хоча в нормативних документах вона зазначена як одна з важливих наукових та практичних галузей, оскільки завдяки цьому напряму реалізується повноцінне навчання, виховання та корекційно-розвиткова допомога дітям з психофізичними порушеннями. Але в штатних розклад кожного навчального закладу посади вчителів-дефектологів не введені, хоча інклюзивна освіта дітей з психофізичними порушеннями та/або з інвалідністю набула останнім часом потужного розмаху. Як позитивне, можна відмітити відкриття відділів з управління корекційною освітою в управліннях освіти обласного рівня.

Висновки. Здійснення порівняльного аналізу проектування багаторівневої педагогічної системи вузівської підготовки кадрів для регіональної системи корекційно-реабілітаційної допомоги, дозволило встановити:

1) рівень підготовки спеціалістів – бакалавр, спеціаліст та магістр. За всіма галузями, що є складовими системи корекційно-реабілітаційної допомоги – охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення ведеться підготовка кадрів у вищих навчальних закладах III-IV рівня підготовки. Отже при реалізації кадрової політики в соціальній сфері слід змінити недосконалу систему добору кадрів: регулярно проводити моніторинг реалізації кадрової політики у системі корекційно-реабілітаційної допомоги, зокрема забезпеченню кадрами з дефектологічною підготовкою; забезпечити раціональність у доборі й розстановці кадрів. Наступним кроком буде вираховування виявленої потреби у кадрах при розробці стратегії розвитку багаторівневої педагогічної системи, в тому числі, на підґрунті отриманих результатів, *формувати державне замовлення на підготовку фахівців*;

2) рівень підготовки спеціалістів – молодший спеціаліст. До довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (випуск 80 «Соціальні послуги») включено кваліфікаційні характеристики посад працівників «Асистент вчителя-дефектолога», «Асистент вчителя-логопеда», «Перекладач-дактилолог», «Перекладач-дактилолог навчальних закладів», «Інструктор-методист у справах глухих» та ін., їх також можна віднести до працівників, що мають обслуговувати систему корекційно-реабілітаційної допомоги.

Встановлено, що *відсутність зазначених посад професій в штатних розкладах закладів* та в переліку підготовки обумовлює труднощі при відкритті зазначених напрямів підготовки у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації, оскільки відсутнє їх ліцензування, а в практичній допомозі – відсутність названих фахівців обмежує реалізацію прав інвалідів на отримання послуг зазначених спеціалістів.

Отже, оцінюючи підготовку кадрів напряму 0101 Педагогічна освіти, галузі знань «Корекційна освіта» (за нозологіями) відзначимо *порушення реалізація принципу наступності у підготовці*, хоча за іншими галузями знань такої проблеми не існує.

Визначаючи стратегію подальшого розвитку системи підготовки кадрів, слід приділити увагу подоланню цієї проблеми. В майбутньому зміна підходів до підготовки кадрів та до формування штатного розкладу закладів, зокрема включення до нього професіоналів та фахівців з дефектологічною освітою, забезпечить ефективність управління процесом корекційно-реабілітаційної допомоги.

В подальших дослідженнях доцільно звернутися до проблем довузівської та післявузівської підготовки, які мають значення при проектуванні багаторівневої педагогічної системи з формування готовності фахівців до управління процесом корекційно-реабілітаційної допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Булавенко О.А. Проектирование подготовки будущих экономистов в системе непрерывного образования. Монография. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 304 с.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про введення в дію переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. за № 787» від 09.11.2010 р. за № 1067 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» від 27 серпня 2010 р. за № 787 (документ 787-2010-п, редакція від 27.08.2010 р., чинний) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста» від 20.06.2007 р. за № 39 (документ 839-2007-п, редакція від 03.06.2010 р. на підставі 365-2010-п, чинний) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 376 (09)

ВНЕСОК Р.Є.ЛЕВІНОЇ ТА ЇЇ УЧНІВ В ТЕОРІЮ ТА ПРАКТИКУ ЛОГОПЕДИЧНОЇ НАУКИ

Дідкова Л.М.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

В статті висвітлюються основні напрямки досліджень Р.Є.Левіної та її учнів.

В статті розкриваються основні напрями досліджень Р.Є.Левіної та її учнів.

R.E.Levina and her colleague's research's main directions are represented in this article.

Ключові слова: мовленнєві порушення, мовленнєвий розвиток, загальне недорозвинення мовлення.

Ключевые слова: речевое нарушение, речевое развитие, общее недоразвитие речи.

Key words: speech abnormalities, speech development, general speech under development.

В Інституті корекційної педагогіки РАО співробітниками сектору логопедії під керівництвом Р.Є.Левіної протягом багатьох років здійснювались дослідження порушень розвитку усного та писемного мовлення у дітей із збереженим слухом та інтелектом. У результаті даних досліджень була виявлена специфіка психічних процесів, що обумовлюють патологічне формування мовленнєвої діяльності та її складну системну будову.

Комплексні психолого-педагогічні і клінічні дослідження в галузі логопедії були спрямовані на розробку науково-педагогічної системи їх попередження та усунення. В зв'язку з цим велика увага приділялась вивченню генезису і структури порушень мовлення, що дозволило в кінцевому результаті розробити теорію мовленнєвих порушень у дітей, методологічну основу якої складає принцип системного аналізу цих порушень та принцип взаємозв'язку розвитку мовлення з іншими сторонами психічного розвитку дитини.

Проведені наукові дослідження Р.Є.Левіної та її співробітників дозволили встановити взаємозв'язок між порушенням усного і писемного мовлення, розробити методи усунення порушень письма. Було виявлено, що оволодіння письмом та читанням багато в чому залежить від мовленнєвого розвитку дитини, в ході якого формуються практичні узагальнення звукового і морфологічного складу слова. Деякі дефекти мовлення приводять до недостатнього оволодіння звуковим складом слова, до порушення читання та письма.